

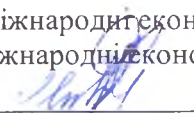
**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА МИТНОЇ
СПРАВИ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

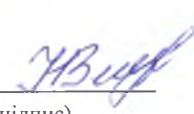
**на тему: «СВІТОВИЙ РИНОК МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ: СУЧАСНИЙ
СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»**

Здобувачки вищої освіти бакалаврського рівня, 4 курсу, МЕБ-19-1 групи,
Спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»,
освітня програма «Міжнародні економічні відносини»

(підпис)

Мизовець О.Р.
(прізвище, ім'я, по батькові)

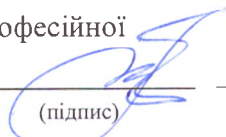
Науковий керівник

(підпис)

Стежко Н.В. д.е.н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Гарант освітньо-професійної
програми

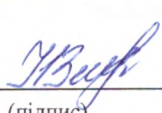

(підпис)

Белінська Я.В., д.е.н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Допущено до захисту за рішенням кафедри _____
протокол від «10» 05 2023 № 12

Завідувач
кафедри

(підпис)

Стежко Н.В. д.е.н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Ірпінь – 2023

Реєстрація № 17 15.05.2023 Вісф
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки 90 захисту 10.05.2023 Вісф
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 5 (А) 13.06.2023 Вісф
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: Вісф А.А. Гармач
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії:
Вісф М.В. Стекло
(підпис) (ініціали, прізвище)
Вісф М.В. Белінська
(підпис) (ініціали, прізвище)
Вісф О.В. Токмач
(підпис) (ініціали, прізвище)

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ВИПУСКНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії, членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
1.Зміст випускної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	25		13.06.2023 Жаремний А.А. Стежко Н.В. УЗМФ
2.Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	10		Белінська Ж.В.
3.Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від 0 до 5	5		Жаремний А.А. Стежко Н.В. УЗМФ
4. Рецензент	від 0 до 5	5		Белінська Ж.В.
РАЗОМ БАЛІВ*	від 0 до 50	45		Жаремний А.А. Стежко Н.В. УЗМФ
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1.Доповідь	від 0 до 10	9		
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	3		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	24		
5. Апробація (участь у конференціях)	від 0 до 10	7		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	43		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	90		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
90	A	5	13.06.2023	Жаремний А.А. Стежко Н.В. Белінська Ж.В. Жаремний А.А. Стежко Н.В. УЗМФ

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	B	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	EX	2 (незадовільно)

Навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи
Кафедра міжнародних економічних відносин
Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
Освітня програма «Міжнародні економічні відносини»

Затверджую
Завідувач кафедри УВ Стежко Н.В.
« 12 » 08 2022

**Завдання на випускню кваліфікаційну (дипломну) роботу
здобувачці вищої освіти**

Мизовець Олександрі Романівні
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи:

Світовий ринок мінеральних добрив: сучасний стан, тенденції, перспективи розвитку.

Затверджена наказом ректора від «9» 11 2022 №1187

2. Строк здачі закінченої роботи 01.05.2023

3. Цільова установка. Дослідити значення світового ринку мінеральних добрив та проаналізувати сучасний стан та тенденції розвитку світового ринку мінеральних добрив.

Мета роботи. Визначити роль світового ринку мінеральних добрив та механізм його функціонування, охарактеризувати сучасний стан та перспективи розвитку світового ринку мінеральних добрив.

Об'єкт дослідження – перспективи розвитку світового ринку мінеральних добрив.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні аспекти сучасного стану світового ринку мінеральних добрив.

База дослідження: Державна служба статистики України; Міжнародна асоціація виробників мінеральних добрив (IFA); Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAOSTAT).

4. Вихідні дані до роботи: наукові статті, навчальна література, матеріали монографій та періодичні видання, інформація отримана з мережі Інтернет, публікації з журналів і газет, статистична звітність Міжнародної асоціації виробників мінеральних добрив, Державної служби статистики України тощо.

5. Перелік графічного матеріалу: таблиці, що відповідають тематиці даної роботи.

6. Зміст випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи (перелік питань за

кожним розділом):

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВОГО РИНКУ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРІВ

1.1. Значення та роль світового ринку мінеральних добрив

1.2. Механізм функціонування світового ринку мінеральних добрив

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СВІТОВОГО РИНКУ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРІВ

2.1. Особливості сучасного стану світового ринку мінеральних добрив

2.2. Місце України на світовому ринку мінеральних добрив

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРІВ

ВИСНОВКИ

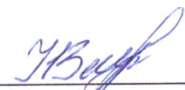
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

7. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	Вибір теми	до 01.11.2022р.	01.11.2022
2	Вивчення літературних джерел та складання плану роботи	до 10.12.2022 р.	10.12.2022
3	Підготовка 1 розділу дипломної роботи та надання його керівнику	10.12.2022 р.	18.12.2022
4	Підготовка 2 розділу дипломної роботи та надання його керівнику	1.02.2023 р.	1.02.2023
5	Доопрацювання 1 та 2 розділу дипломної роботи та надання їх керівнику	10.02.2023 р.	10.02.2023
6	Підготовка 3 розділу дипломної роботи та подання їх керівнику	10.03.2023 р.	10.03.2023
7	Підготовка вступу та висновків до дипломної роботи та подання її керівнику	01.04.2023 р.	01.04.2023
8	Доопрацювання дипломної роботи та подання її керівнику	01.05.2023р.	01.05.2023
9	Отримання відгуку керівника дипломної роботи	до 06.05.2023 р.	05.05.2023
10	Допуск дипломної роботи до захисту (попередній захист)	6-10.05.2023р.	10.05.2023
11	Отримання зовнішньої рецензії на дипломну роботу	Орієнтовно до 10.05.2023р.	10.05.2023
12	Захист дипломної роботи	Орієнтовно 10-15.06.2023 р.	12-13.06.2023

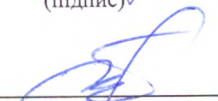
8. Дата видачі завдання «25» 10 2022

9. Керівник випускної кваліфікаційної
(дипломної) роботи

(підпис)

Стежко Н.В.
(прізвище, ініціали)

10. Керівник освітньо-
професійної програми

(підпис)

Белінська Я.В.
(прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав
здобувач вищої освіти

(підпис)

Мизовець О.Р.
(прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Світовий ринок мінеральних добрив: сучасний стан, тенденції, перспективи розвитку

Мета роботи полягає у визначенні ролі світового ринку мінеральних добрив та механізму його функціонування, охарактеризуванні сучасного стану та перспектив розвитку світового ринку мінеральних добрив.

Завданнями роботи є визначити значення та роль світового ринку мінеральних добрив; з'ясувати механізм функціонування світового ринку мінеральних добрив; проаналізувати особливості сучасного стану світового ринку мінеральних добрив; описати місце України на світовому ринку мінеральних добрив; окреслити проблеми та перспективи розвитку світового ринку мінеральних добрив.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти сучасного стану світового ринку мінеральних добрив.

Об'єктом дослідження виступають перспективи розвитку світового ринку мінеральних добрив.

Базою дослідження виступають: Державна служба статистики України; Міжнародна асоціація виробників мінеральних добрив (IFA); Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAOSTAT).

За результатами дослідження сформульована роль світового ринку мінеральних добрив та місце України на цьому ринку.

Одержані результати можуть бути використані для оцінки сучасного стану світового ринку мінеральних добрив та характеристики місця України на цьому ринку, для визначення подальших перспектив його розвитку.

Кваліфікаційна робота містить 44 сторінки, 4 таблиці, список використаних джерел містить 38 найменувань.

Ключові слова: мінеральні добрива, світовий ринок, експорт, імпорт, сільське господарство.

Рік виконання кваліфікаційної роботи 2022-2023.

Рік захисту кваліфікаційної роботи 2023.

ANNOTATION

World market of mineral fertilizers: current state, trends, development prospects

The purpose of the work is to determine the role of the world market of mineral fertilizers and the mechanism of its functioning, characterizing the current state and prospects for the development of the world market of mineral fertilizers.

The objectives of the work are to determine the importance and role of the world market of mineral fertilizers; find out the mechanism of functioning of the world market of mineral fertilizers; analyze the features of the current state of the world market of mineral fertilizers; describe the place of Ukraine in the world market of mineral fertilizers; outline the problems and prospects for the development of the world market of mineral fertilizers.

The subject of the study is theoretical and practical aspects of the current state of the world market of mineral fertilizers.

The object of the study are the prospects for the development of the world market of mineral fertilizers.

The basis of the research are: State Statistics Service of Ukraine; International Association of Mineral Fertilizer Manufacturers (IFA); Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAOSTAT).

According to the results of the study, the role of the world market of mineral fertilizers and the place of Ukraine in this market are formulated.

The obtained results can be used to assess the current state of the world market of mineral fertilizers and the characteristics of Ukraine's place in this market, to determine further prospects for its development.

The qualification work contains 44 pages, 4 datasheet, the list of references contains 38 titles.

Keywords: mineral fertilizers, world market, export, import, agriculture.

Year of qualification work 2022-2023.

Year of qualification work defense 2023.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВОГО РИНКУ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ.....	6
1.1. Значення та роль світового ринку мінеральних добрив.....	6
1.2. Механізм функціонування світового ринку мінеральних добрив.....	14
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СВІТОВОГО РИНКУ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ.....	17
2.1. Особливості сучасного стану світового ринку мінеральних добрив.....	17
2.2. Місце України на світовому ринку мінеральних добрив.....	25
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ.....	31
ВИСНОВКИ.....	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	41

ВСТУП

Актуальність теми. Мінеральні добрива є важливим компонентом в сільському господарстві і виробництві продуктів харчування, оскільки вони підтримують родючість ґрунту і забезпечують рослини необхідними поживними речовинами. Світове населення постійно зростає, що вимагає збільшення обсягів виробництва продуктів харчування, що в свою чергу вимагає збільшення використання мінеральних добрив.

Вплив мінеральних добрив на урожайність вирощуваних сільськогосподарських культур безсумнівний. Адже завдяки науково-технічному прогресу в аграрному виробництві, зокрема застосуванню мінеральних добрив, зараз у світі існує достатня кількість недорогих продуктів харчування.

Дослідження світового ринку мінеральних добрив є важливим для розуміння тенденцій у виробництві та споживанні мінеральних добрив, а також для розроблення стратегій забезпечення стійкого розвитку сільського господарства та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище.

Стан і ступінь розробки проблеми в спеціальній літературі. Вивченням даної теми займалися такі вчені як: Казакова І.В., яка дослідила особливості формування світового та вітчизняного ринків мінеральних добрив; Кучер А.В. - займався вивченням організаційно-економічних аспектів застосування мінеральних добрив в аграрних підприємствах; Кернасюк Ю. розкрив у своїх дослідженнях вплив глобальної енергетичної кризи на ринок мінеральних добрив; Сметана В.В. дослідила світову торгівлю мінеральними добривами та її вплив на вирішення продовольчої проблеми; Тарасова І.І. займалась дослідженнями та аналізом тенденцій світового ринку мінеральних добрив, та інші..

Мета кваліфікаційної роботи. Визначити роль світового ринку мінеральних добрив та механізм його функціонування, охарактеризувати сучасний стан та перспективи розвитку світового ринку мінеральних добрив.

Завданнями кваліфікаційної роботи, що постають у процесі дослідження, відповідно до поставленої мети є:

- визначити значення та роль світового ринку мінеральних добрив;
- з'ясувати механізм функціонування світового ринку мінеральних добрив;
- проаналізувати особливості сучасного стану світового ринку мінеральних добрив;
- описати місце України на світовому ринку мінеральних добрив;
- окреслити проблеми та перспективи розвитку світового ринку мінеральних добрив.

Об'єкт дослідження – перспективи розвитку світового ринку мінеральних добрив.

База дослідження: Державна служба статистики України; Міжнародна асоціація виробників мінеральних добрив (IFA); Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAOSTAT).

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти сучасного стану світового ринку мінеральних добрив.

Методи дослідження. При написанні роботи використовувалися як загальнонаукові, так і специфічні методи дослідження.

У процесі дослідження використовувалися методи зіставлення, індукції та дедукції, наукової абстракції (для вивчення та узагальнення теоретичних аспектів світового ринку мінеральних добрив) аналізу та синтезу (при аналізі світового ринку мінеральних добрив); порівняння та узагальнення; методи статистичного аналізу (для оцінки та обробки результатів дослідження).

Інформаційна база. Основою дослідження стали наукові статті, навчальна література, матеріали монографій та періодичні видання, інформація отримана з мережі Інтернет, публікації з журналів і газет, статистична звітність Міжнародної асоціації виробників мінеральних добрив, Державної служби статистики України тощо.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження полягають у можливості використання їх для оцінки сучасного стану світового

ринку мінеральних добрив та характеристики місця України на цьому ринку, для визначення проблем функціонування світового ринку мінеральних добрив та подальших перспектив його розвитку.

Структура дипломної роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків та списку використаних джерел. Робота містить 4 таблиці. Список використаних джерел містить 38 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВОГО РИНКУ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРІВ

1.1. Значення та роль світового ринку мінеральних добрив

Ще на початку свого існування людство зрозуміло, що родючість ґрунтів є його найбільшим природним багатством здатним забезпечити людей всім необхідним [1, с. 54]. Протягом тривалого часу люди удобрювали землю гноєм та попелом, намагаючись повернути у ґрунт поживні речовини, винесені з неї врожаєм. Проте з попелом та гноєм у ґрунт повертається лише частина спожитих рослинами мінеральних елементів. Більша частина поживних речовин, що витратилася для формування врожаю сільськогосподарських культур, виноситься за межі господарства разом з товарною продукцією. Тому жодна країна світу не змогла досягнути значного підвищення урожайності сільськогосподарських культур до тих пір, поки не почали застосовувати мінеральні добрива і не почалась ера хімізації землеробства.

Хімізація землеробства — як комплекс заходів, спрямованих на підвищення родючості ґрунтів та урожайності сільгоспкультур шляхом збагачення ґрунту необхідними для рослин елементами живлення у вигляді мінеральних добрив, а також повторним залученням в біологічний кругообіг вже використаних рослинами поживних речовин, які перейшли в гній та інші органічні добрива [2].

Завдяки мінеральним добривам людство отримало можливість активно повертати винесені з врожаю поживні речовини, що призвело до підвищення рівня родючості ґрунтів та значному росту врожаю сільськогосподарських культур. Досвід довів існування тісної залежності між рівнем урожайності сільськогосподарських культур і обсягами внесених добрив.

Мінеральні добрива — це засоби захисту рослин та продукт діяльності хімічної промисловості, завдяки чому маємо змогу дбати про свій майбутній врожай. Завдяки потрібним мінеральним речовинам відбувається живлення,

процес інтенсивного росту та розвиток рослин. Міндобрива дають їм потрібні речовини, які з певних причин не може дати ґрунт.

Мінеральні добрива є важливим джерелом повернення поживних речовин у ґрунт і основою забезпечення сучасних інтенсивних технологій та прибуткового ведення агробізнесу в рослинництві. Величезне значення добрив у підвищенні родючості ґрунтів і врожаїв сільськогосподарських культур доведено численними дослідженнями наукових установ та підтверджено практикою світового землеробства.

За оцінками фахівців, близько половини всього приросту врожаю сільськогосподарських культур отримують коштом застосування добрив. Мінеральні добрива при правильному використанні значно підвищують врожайність, а також покращують якість продукції, внаслідок чого їх застосування обумовлює високий економічний ефект. Вся історія світового землеробства свідчить про існування прямої залежності врожайності культур від кількості застосовуваних добрив[3].

Кожний агроном стикався з таким явищем, як виснаження ґрунту. Рослини забирають звідти корисні елементи, після чого родючість землі доводиться відновлювати.

Мінеральні добрива це неорганічні сполуки, насамперед солі, які містять поживні елементи, необхідні рослинам. Водночас вони значно впливають на ґрунт: збагачують його елементами живлення та стимулюють мікробіологічні процеси [4].

Враховуючи основні елементи у складі, існує певна класифікація мінеральних добрив. Вони поділяються на прості (присутній один поживний елемент), комплексні (кілька основних та другорядних елементів) та мікродобрива.

До простих мінеральних добрив належать азотні (нітратні, амідні, рідкі азотні, аміачні), фосфорні (водорозчинні фосфати, фосфати розчинні у сильних кислотах, фосфати розчинні у воді та слабких кислотах) та калійні добрива (сирі калійні солі, концентровані калійні).

Комплексні (складно-змішані) мінеральні добрива включають азофоску, нітроамофоску, поліфосфати, карбоамофосфати та рідкі комплекси.

До мікродобрих належать борні, мідні, цинкові, молібденові, марганцеві, кобальтові та йодовмісні мінеральні добрива.

Мінеральні удобрення відрізняються високою ефективністю. Збільшення рівня врожайності залежить на 50 відсотків від хімічної підтримки, на 25 відсотків від якості сорту та на 25 відсотків — способу вирощування [4].

Їх ще використовують для поліпшення агрохімічних властивостей землі та активізації поживних речовин. Деякі відзначаються прямою та непрямою активністю. Наприклад, використання основного шлаку чи меленого фосфату гірських порід не тільки забезпечує фосфор, але й нейтралізує кислотність.

Переваги мінерального удобрення:

- швидке засвоєння рослинами;
- доступна ціна;
- універсальне використання;
- підвищення рівня врожаю;
- поліпшення зовнішнього вигляду плодів;
- захист проти хвороб та шкідників;
- зручність у застосуванні [5, с. 45].

Недоліки мінерального удобрення:

- негативні наслідки для природи у ході виготовлення;
- пошкодження родючих земель при неправильному використанні;
- накопичення у ґрунті;
- забруднення водойм та повітря [5, с. 46].

Користь мінеральної підтримки зростає шляхом зрошення та користування передовою технологією вирощування. Для поповнення ґрунту використовують органічне та мінеральне добриво. Однак, поживна цінність першого низька в порівнянні з останнім, який є набагато концентрованим та містить контрольований вміст корисних елементів.

Окрім ефективності присутні наступні переваги:

- універсальність, адже один засіб використовується для різних видів культур;
- завдяки застосуванню певних хімічних сполук, флора спроможна протистояти негативним факторам;
- зручно використовувати, адже гранульовані зразки не мають певних особливостей в умовах зберігання, та й процес роботи із ними не є складним;
- користуватися ними економічно вигідно — гарний рівень урожаю, завдяки препаратам, сприятиме процвітанню бізнесу та збільшенню прибутку;
- позитивний вплив на зовнішній вигляд та поживну цінність сільськогосподарських культур.

Застосування добрив має величезне значення у вирішенні важливих народногосподарських завдань, зокрема в збільшенні виробництва зерна, пшениці та в забезпеченні тваринництва кормами. Водночас, наявний рівень використання мінеральних добрив у сільському господарстві не лише суттєво відстає від аналогічного показника розвинутих в аграрному відношенні країн світу, але й не забезпечує дотримання балансу поживних речовин в агросфері [6, с. 23].

Мінеральні добрива залишаються одним зі стратегічно важливих видів експорту продукції із високою доданою вартістю, особливо в умовах, коли світовий попит на них стабільно зростає.

Мінеральні добрива є важливим елементом для забезпечення продуктивності сільськогосподарських культур і їх високоякісного збору.

Світовий ринок мінеральних добрив має велике значення, оскільки він забезпечує виробництво добрив та їх постачання в різні куточки світу, забезпечуючи тим самим зростання виробництва сільськогосподарських продуктів.

Одним з основних факторів, які впливають на світовий ринок мінеральних добрив, є попит і пропозиція. Попит на мінеральні добрива

зростає, оскільки населення зростає, а з ним і потреба у продуктах харчування. Проте, з іншого боку, пропозиція мінеральних добрив залежить від кількох факторів, таких як кількість доступної сировини, технології виробництва, ступінь конкуренції та ін. [7, с. 237].

Світовий ринок мінеральних добрив є досить складним і динамічним, оскільки його стан та тренди можуть змінюватися від року до року. Наприклад, в періоди зростання цін на нафту зазвичай зростає і ціна на мінеральні добрива, оскільки нафта є одним з головних компонентів у виробництві добрив.

Роль світового ринку мінеральних добрив полягає в забезпеченні розвитку сільського господарства в країнах, де ця галузь є важливою для економіки. Мінеральні добрива допомагають підвищити врожайність, покращити якість продуктів і знизити витрати на вирощування. За допомогою світового ринку мінеральних добрив країни можуть отримувати доступ до різних видів мінеральних добрив і обирати оптимальні варіанти для своїх потреб.

Крім того, світовий ринок мінеральних добрив має значний вплив на економіку країн, які експортують добрива [8, с. 12]. Країни, що є великими виробниками фосфатів, залежать від ціни на світовому ринку. За останні кілька років ціни на фосфати досить сильно коливалися, що мало значний вплив на економіку країн-виробників.

Сучасний стан світового ринку мінеральних добрив характеризується наступними особливостями:

1. Зростання попиту: Попит на мінеральні добрива зростає, оскільки збільшується кількість населення в світі, а також підвищується якість харчування. Розвиваються також нові галузі виробництва, які потребують мінеральних добрив.
2. Ростуть ціни: Ціни на мінеральні добрива в останні роки значно зросли через зростання попиту та обмеженість ресурсів. Ціни також залежать від світових ринків та фінансових криз.

3. Політична нестабільність: Політична нестабільність в деяких країнах може призвести до обмеження виробництва мінеральних добрив та збільшення їх цін.
4. Конкуренція: На світовому ринку мінеральних добрив діє жорстка конкуренція, оскільки є багато виробників з різних країн. Це може призвести до зниження цін на мінеральні добрива.
5. Екологічні питання: Виробництво мінеральних добрив може мати негативний вплив на довкілля, зокрема на якість води та ґрунту. Тому в останні роки стала актуальною проблема екологічного виробництва мінеральних добрив.
6. Розвиток нових технологій: Розвиток нових технологій дозволяє зменшити витрати на виробництво мінеральних добрив та знизити їх негативний вплив на довкілля.

У цілому, світовий ринок мінеральних добрив є досить складним та залежить від багатьох чинників, таких як попит, ціни, конкуренція, політична ситуація та екологічні питання. У зв'язку з цим, компанії, які працюють на цьому ринку, мають знати та враховувати ці фактори при прийнятті стратегічних рішень та плануванні своєї діяльності.

Одним з викликів, з якими стикаються компанії, які працюють на ринку мінеральних добрив, є зміни в світовій політичній ситуації та відносинах між країнами. Наприклад, санкції проти деяких країн можуть призвести до складнішого доступу до ресурсів та ринків, що може вплинути на ціни та конкурентоздатність компаній [9].

Також варто зазначити, що на світовому ринку мінеральних добрив існує певний ризик втрати попиту на ці продукти через зміну технологій та підходів до сільського господарства. Наприклад, зростаюча популярність органічного сільського господарства може призвести до зменшення використання мінеральних добрив.

Усі ці фактори показують, що світовий ринок мінеральних добрив є складним та змінним, і компанії, які працюють на цьому ринку, мають бути готовими до змін та пристосовуватися до нових умов.

Крім того, ще одним викликом для компаній, які працюють на ринку мінеральних добрив, є необхідність забезпечити стале виробництво та розподіл продуктів з урахуванням екологічних та соціальних аспектів. Це означає, що компанії повинні дотримуватися вимог стандартів екологічної безпеки та соціальної відповідальності в процесі виробництва та розподілу своїх продуктів.

Також слід зазначити, що відносини між державами та компаніями, які працюють на ринку мінеральних добрив, можуть бути складними через конкуренцію за доступ до ресурсів та ринків. Крім того, держави можуть застосовувати різні заходи для захисту своїх власних виробників мінеральних добрив, що може призвести до збільшення витрат та складнішого доступу до ринків для інших компаній.

Нарешті, варто зазначити, що на світовому ринку мінеральних добрив значна частка продукції контролюється декількома головними гравцями, що призводить до домінування деяких компаній на ринку. Це може призвести до збільшення цін на мінеральні добрива та складнішого доступу до ринку для менших компаній [11, с. 25].

Усі ці фактори свідчать про те, що ринок мінеральних добрив є складним та конкурентним, а компанії, які працюють на цьому ринку, мають бути готові до змін, забезпечувати високу якість продукції, відповідність стандартам екологічної безпеки та соціальної відповідальності, забезпечувати ефективний та сталий розвиток виробництва та розподілу продуктів.

Одним з викликів світового ринку мінеральних добрив є питання сталості виробництва та використання добрив. Виробництво добрив вимагає значної кількості енергії і використовується велика кількість природних ресурсів. Також використання добрив може мати негативний вплив на довкілля,

наприклад, забруднення підземних вод або негативний вплив на біорізноманіття.

Світовий ринок мінеральних добрив має важливе значення для сільського господарства та економіки багатьох країн. Однак, він також стикається з викликами, пов'язаними з сталістю виробництва та використанням добрив, тому важливо розглядати інші можливі варіанти для підвищення врожайності та збільшення продуктивності сільського господарства.

Можна розглядати використання біологічних добрив, таких як компост, бактеріальні препарати або екологічні рідинні добрива, які мають менший негативний вплив на довкілля та можуть допомогти збільшити врожайність.

Крім того, важливо розвивати нові технології для виробництва добрив, які б допомагали зменшувати витрати енергії та ресурсів та зменшували негативний вплив на довкілля. Можна розглядати використання відновлюваних джерел енергії для виробництва добрив або розвиток нових методів виробництва, які б використовували меншу кількість ресурсів та енергії.

Також важливо враховувати вплив світового ринку мінеральних добрив на розвиток сільського господарства у країнах з низьким рівнем розвитку. Наприклад, в таких країнах можуть бути проблеми з доступом до добрив або вони можуть бути дуже дорогими. Тому важливо розвивати програми та проекти, які б допомагали забезпечувати доступ до добрив для сільських господарств у таких країнах та розвивали місцеве виробництво добрив.

Отже, світовий ринок мінеральних добрив є важливим елементом сільського господарства та економіки багатьох країн, однак йому потрібно приділяти увагу з погляду сталості виробництва та використання добрив та враховувати його вплив на довкілля та розвиток сільського господарства у країнах з низьким рівнем розвитку.

1.2. Механізм функціонування світового ринку мінеральних добрив

Світовий ринок мінеральних добрив є складною та рухливою системою, що включає в себе виробників, постачальників, дистриб'юторів та споживачів мінеральних добрив. Механізм функціонування світового ринку мінеральних добрив включає різні етапи, від виробництва до споживання, які взаємодіють між собою та впливають на глобальну економіку [13,с. 5].

По-перше, одним з основних елементів механізму функціонування світового ринку мінеральних добрив є виробництво. Виробники мінеральних добрив зазвичай знаходяться в країнах, що мають багаті природні ресурси, такі як Канада, Бразилія та Китай. Ці країни виробляють мінеральні добрива, такі як азотні, фосфатні та калійні добрива, які потім експортуються до інших країн. Виробництво мінеральних добрив є важливою галуззю, що забезпечує необхідні ресурси для землеробства та розвитку сільського господарства в усьому світі.

По-друге, постачання мінеральних добрив є іншим важливим елементом механізму функціонування світового ринку мінеральних добрив. Постачальники мінеральних добрив, такі як транспортні компанії, забезпечують транспортування добрив від виробників до дистриб'юторів та споживачів. У зв'язку з цим, ефективність та якість транспортування має велике значення для забезпечення стабільності та надійності постачання мінеральних добрив.

По-третє, дистриб'ютори мінеральних добрив відіграють значну роль в механізмі функціонування світового ринку мінеральних добрив. Дистриб'ютори є посередниками між виробниками та споживачами мінеральних добрив, що забезпечує ефективний та економічний рух товарів на ринку. Вони можуть бути як регіональними, так і національними. Регіональні дистриб'ютори зазвичай постачають мінеральні добрива у визначені регіони, тоді як національні дистриб'ютори забезпечують постачання національних потреб.

Нарешті, споживачі мінеральних добрив, які включають в себе сільськогосподарські підприємства, гірничі компанії та інші промислові

підприємства, також мають велике значення в механізмі функціонування світового ринку мінеральних добрив. Споживачі мінеральних добрив отримують добрива через дистриб'юторів, після чого вони можуть використовувати їх для землеробства, гірничої діяльності та інших цілей.

У цілому, механізм функціонування світового ринку мінеральних добрив є складною та багатогранною системою, яка включає в себе різні етапи та учасників, що взаємодіють між собою та впливають на глобальну економіку. Ефективне функціонування світового ринку мінеральних добрив забезпечує стабільність та зростання виробництва, підтримує розвиток сільського господарства та інші галузі економіки, а також забезпечує населення мінеральними добривами та продовольством.

Однак, механізм функціонування світового ринку мінеральних добрив також має свої проблеми та виклики. Однією з головних проблем є нестабільність цін на мінеральні добрива, яка може бути спричинена різними факторами, такими як погодні умови, зміна попиту на ринку та інші. Це може призвести до зміни споживчих поведінок та зменшення виробництва відповідних продуктів.

Крім того, механізм функціонування світового ринку мінеральних добрив також може мати вплив на довкілля та здоров'я людей, особливо там, де використання мінеральних добрив веде до забруднення ґрунту та водних ресурсів. Тому необхідно розробляти та застосовувати екологічно чисті технології виробництва та використання мінеральних добрив, а також стимулювати розвиток органічного землеробства та інших екологічно чистих методів землеробства.

Узагалі, механізм функціонування світового ринку мінеральних добрив є складним та багатогранним процесом, який взаємодіє зі світовою економікою та має велике значення для розвитку сільського господарства та інших галузей економіки. Проблеми та виклики, які виникають в процесі його функціонування, повинні бути вирішені шляхом розробки та застосування

новітніх технологій виробництва та використання мінеральних добрив, а також шляхом сприяння сталому розвитку та охорони довкілля.

У зв'язку зі збільшенням попиту на органічні продукти, збільшується попит на органічні мінеральні добрива, які більш екологічно чисті та нешкідливі для навколишнього середовища [14, с. 15]. Також, є багато інших можливостей для покращення екологічної стійкості та підвищення ефективності використання мінеральних добрив, які можуть бути введені на ринок.

Отже, механізм функціонування світового ринку мінеральних добрив має велике значення для розвитку сільського господарства та забезпечення продовольства в світі. Проте, для забезпечення сталого розвитку, необхідно вирішувати проблеми та виклики, які пов'язані з цим механізмом, а також забезпечувати ефективно та екологічно стійке використання мінеральних добрив у виробництві продуктів харчування.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ СВІТОВОГО РИНКУ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРІВ

2.1. Особливості сучасного стану світового ринку мінеральних добрив

Світовий ринок мінеральних добрив є одним з найбільших ринків у світі, який щорічно зростає і пропонує різноманітні продукти, які використовуються у сільському господарстві та інших галузях.

Особливості світового ринку добрив:

- пряма залежність виробництва від доступності та регулярності поставок сировини: природного газу, вугілля, нафти (для виробництва азотних добрив), фосфатів (для виробництва фосфатних добрив) і калійних солей (для виробництва калійних добрив);
- значна частка експорту в обсязі загальносвітового виробництва мінеральних добрив (хлористий калій – близько 80%, фосфорні добрива (моноамоній фосфат і діамоній фосфат) – понад 40%, аміачна селітра – більше 25%, карбамід – близько 23%) в силу нерівномірного географічного розподілу природних ресурсів в країнах і регіонах світу;
- тенденція будівництва підприємств з великою одиничною потужністю з метою зниження собівартості виробництва на одиницю готової продукції;
- концентрація виробництв поблизу джерел сировини (наприклад, підприємства з виробництва калійних добрив) або ринків збуту
- капіталомістке виробництво [15].

Загалом країни світу можна поділити на дві групи за динамікою використання мінеральних добрив: перша – країни, де обсяги використання

мінеральних добрив стабілізувалися і навіть зменшуються, а друга – це країни, де їхнє внесення зростає.

У США, Великій Британії, Німеччині, Франції, Нідерландах, Данії стабілізація або зниження рівня використання мінеральних добрив пов'язані з їх тривалим внесенням у великих дозах, завдяки чому вдалося наситити ґрунти поживними речовинами, а це, відповідно, дозволило перейти на підтримуючу систему їх використання [16, 17]. Так, фермери у Франції та Німеччині наразі використовують добрив удвічі менше порівняно з 1980-ми роками, у Великій Британії використання добрив знизилось на 40%, у Японії нині використовують добрив на 56% менше, ніж у піковий 1973 р. [18].

У країнах Східної Європи (Болгарії, Угорщині, Румунії, Чехії, Словаччині, Польщі, Україні та ін.), навпаки, використання мінеральних добрив скорочується, що зумовлено економічними труднощами і зменшенням їх поставок або сировинних ресурсів.

На початку 2019 року, світовий ринок мінеральних добрив був позитивним та стабільним, зберігаючи тенденції попередніх років. Проте, пандемія COVID-19, яка почалася в 2020 році, спричинила зниження попиту на добрива в світі, що призвело до зменшення обсягів виробництва та експорту.

У 2021 році спостерігається підвищення попиту на мінеральні добрива, зокрема на азотні добрива, які є основними компонентами для вирощування зернових культур. Це призвело до підвищення цін на добрива, зокрема на мочовину, амонійну селітру та амонійний нітрат.

Протягом 2022 року, відбувалось продовження підвищення попиту на мінеральні добрива, особливо на фосфорні та калійні добрива. Це пов'язано зі збільшенням площ під посівами, зокрема в Індії та Китаї, де розробляються програми стимулювання сільського господарства та забезпечення продовольства для мільярдів населення.

У 2023 році, очікується продовження підвищення попиту на мінеральні добрива, особливо на фосфорні та калійні добрива. Проте, проблеми забезпечення їхнього постачання можуть спричинити збільшення цін на

добрива та погіршення їх якості. Крім того, збільшення конкуренції між виробниками може призвести до зниження цін на добрива.

Середньорічний темп зростання споживання мінеральних добрив у світі становить 2,6%.

Згідно з даними Міжнародної асоціації виробників мінеральних добрив (International Fertilizer Association, IFA), світовий ринок мінеральних добрив продовжує рости. У 2020 році світове виробництво мінеральних добрив склало 200,9 млн тонн, що на 2,5% більше, ніж у 2019 році. Загальний обсяг світової споживчої забезпеченості мінеральними добривами склав 144,7 млн тонн, що на 1,4% більше, ніж у 2019 році [19].

За прогнозами IFA, до 2025 року попит на мінеральні добрива продовжить зростати, особливо в країнах з швидким розвитком економіки, таких як Індія та Китай. Очікується, що виробництво мінеральних добрив буде збільшуватися на 1,4-1,5% щорічно [20].

Існує низка найбільших виробників мінеральних добрив у світі, а саме:

- 1) Nutrien Ltd (прибуток становить 22,9 мільярда доларів США) – цей холдинг з'явився в результаті злиття Agrium та PotashCorp у 2018 році. На сьогоднішній день компанія займається виробництвом та продажем різних типів добрив, включаючи калієві, азотні та фосфорні.
- 2) Yara International ASA (близько 12,5 мільярдів доларів США) – світовий лідер у виробництві промислових розчинів азотних сполук та мінеральних добрив. Компанія базується в Осло та пропонує широкий спектр продуктів для промисловості та землеробства.
- 3) Mosaic Co (12,4 мільярдів доларів) – входить до числа найбільших у світі виробників калійних солей та фосфатних добрив. Крім цього, компанія займається виробництвом азотних добрив, сульфату магнію та інших хімічних продуктів. Має глобальну мережу дистриб'юторів по всьому світу.

- 4) CF Industries Holdings Inc (6,5 мільярда доларів) – це найбільший американський виробник азотних добрив. Займається виробництвом карбаміду, рідкого азоту, сечовини, аміаку та інших хімічних продуктів.
- 5) Uralkali (6,1 мільярда доларів) – один із найбільших виробників калійних добрив у світі. Компанія має частку на ринку близько 20% та експортує свою продукцію у більш ніж 60 країн світу.
- 6) Israel Chemicals Ltd (прибуток 5,8 мільярда доларів) – найбільший у світі виробник калійних добрив та бромів. Компанія також займається виробництвом фосфатів та інших хімічних продуктів.
- 7) SQM (Чилі) – 3,6 мільярда доларів;
- 8) K+S AG (Німеччина) – 3,1 мільярда доларів;
- 9) OCP Group (Марокко) – 2,9 мільярда доларів;
- 10) OCI NV (Нідерланди) – 2,5 мільярда доларів [21].

Основні експортери добрив припадають на лінію висококонцентрованих виробників. Сектор добрив вразливий до збоїв, оскільки експортерів мало. Станом на 2021 р. п'ять країн експортують понад 60% усіх добрив – Канада, Європейський Союз, Китай, росія та Білорусь (табл. 2.1). Приблизно 60% азотних добрив експортують – Європейський Союз, Китай, росія, Катар і Саудівська Аравія. Понад 75% фосфорних добрив експортують – Китай, росія, Європейський Союз, Марокко та США. Понад 90% калійних добрив експортують – Канада, росія, Білорусь, Марокко та США. Росія і Білорусь займають майже 25% частки світового експортного ринку всіх добрив. У сукупності вони постачають більше третини світового експорту калію, життєво важливого продукту, який мало хто з інших країн має у своєму розпорядженні, на який більшість країн покладаються для виробництва сумішей добрив. Однак Канада є найбільшим експортером калійних добрив, на неї припадає приблизно 35 відсотків всього експорту. Перебої з діяльністю будь-якого з цих великих експортерів можуть спричинити значний дефіцит добрив та зростання цін.

Таблиця 2.1

Світовий експорт добрив станом на 2021 рік

Країна-експортер	% світового експорту
Канада	13,5
Європейський союз	13,1
Китай	10,6
Білорусь	7,1
росія	16
Решта світу	39,7

Джерело: IFASTAT[19]

Імпорт добрив, як правило, диктується районом рослинництва країни та типом сільськогосподарських культур, що виробляються. Змішувальні потужності країни впливають на її імпорт, оскільки вона потребує азоту, фосфору та калію для виробництва змішаних добрив. Великі сільськогосподарські райони, такі як Бразилія, Канада та Мексика, сильно залежать від імпорту добрив; Бразилія, Канада і Мексика імпортують понад 60% своїх добрив. Сполучені Штати імпортують майже 20% всіх своїх добрив, незважаючи на виробництво значної кількості азотних і фосфорних добрив [22]. Значну частину його імпорту складають добрива на основі калію, але він також імпортує азот і фосфор. Частина цього імпорту, ймовірно, використовується виробничими та змішувальними потужностями для виробництва комплексних добрив, частина яких реекспортується.

Решта світу імпортує приблизно 25 відсотків своїх добрив [22]. Відносно невеликий обсяг імпорту, ймовірно, обумовлений двома факторами. По-перше, більшість країн категорії «решта світу» мають низькі норми внесення добрив. Для порівняння, в розрахунку на гектар Африка на південь від Сахари (SSA) використовує 7% добрив, що використовуються Сполученими Штатами, і 5% добрив, що використовуються Китаєм. По-друге, Катар, Саудівська Аравія та Іран входять в першу десятку світових виробників азоту, в той час як Марокко є провідним виробником фосфору.

Проте, від кінця лютого 2022 р. геополітичний конфлікт між росією та Україною впливає на глобальне постачання добрив та продовольства. Спочатку росія ввела обмеження на експорт азотних, фосфорних і калійних добрив до червня 2022 року, фактично видаливши майже 15% світової пропозиції. Хоча ці обмеження були оголошені, фактичне введення обмежень неясно, оскільки росія припинила публікувати дані про торгівлю. За даними Trade Data Monitor, з січня 2022 року немає записів про експорт добрив з росії [23]. Однак багато країн, включаючи США та Бразилію, повідомили про імпорт добрив з росії до квітня 2022 року. Невизначеність навколо поставок добрив в росію, ймовірно, призведе до того, що ціни залишаться підвищеними до закінчення російсько-української війни, оскільки нарощування виробництва добрив займає в середньому три-п'ять років, якщо є необхідні запаси. Однак запаси фосфатів і калійних солей обмежені в ряді країн.

Деякі країни ввели обмеження на імпорт в рамках своїх санкцій проти росії. 8 квітня Європейський Союз ввів квоти на імпорт деяких добрив в рамках пакету санкцій. Сполучені Штати також ввели обмеження проти росії, обмеживши доступ до деталей трубопроводів та інших матеріалів, які можуть бути життєво важливими в процесі виробництва добрив. Однак, хоча Європейський Союз і США мають деякі санкції щодо білоруських добрив, Сполучені Штати не мають прямих санкцій щодо російських добрив.

Вторгнення росії в Україну призвело до зупинки виробництва добрив в Україні. Хоча Україна є відносно невеликим виробником добрив, за даними Міжнародної асоціації добрив, у 1 році вона виробила 58,2019 мільйона метричних тонн добрив і забезпечила понад 75 відсотків внутрішнього споживання азоту. Крім того, у 2021 році 65 відсотків українських імпортованих добрив надійшло з росії та Білорусі. Хоча українські аграрії продовжують сіяти культури у 2022 році, їхні доступні добрива в основному були закуплені у 2021 році. Враховуючи позицію України як великого експортера зернових та олійних культур, дефіцит добрив може ще більше зменшити українське виробництво, що матиме наслідки для глобальної продовольчої безпеки [24, с. 8].

Зростання цін на добрива напружило виробників США та інших країн. У той час як Сполучені Штати виробляють значну кількість азоту і фосфору, вони імпортують значну кількість добрив, особливо калійних. Однак глобальний дефіцит добрив, ймовірно, збереже ціни на добрива підвищеними в Сполучених Штатах.

Однак, на ринку мінеральних добрив також є виклики, такі як підвищення цін на енергетичні ресурси, зменшення кількості нових відкриттів родовищ фосфорних руд та зростання вимог щодо екологічної безпеки та соціальної відповідальності [25]. Такі виклики можуть призвести до зменшення виробництва та підвищення цін на мінеральні добрива.

Одним з основних трендів на ринку мінеральних добрив є зростання використання сухих мінеральних добрив замість рідких форм. Це пов'язано зі зниженням витрат на транспортування та зберігання сухих добрив, а також зі зниженням впливу на довкілля.

Іншим важливим трендом є зростання використання спеціалізованих добрив, які дозволяють ефективно застосовувати певні мінерали в залежності від потреб культури. Такі добрива дозволяють досягати кращих врожаїв і зменшувати витрати на добрива.

Окрім того, на ринку мінеральних добрив спостерігається зростання інтересу до використання органічних добрив, таких як компости, гумус тощо. Це пов'язано з розвитком органічного землеробства та зростанням попиту на продукти, вирощені за органічними методами.

Нарешті, на ринку мінеральних добрив активно розвивається технологія виробництва та застосування добрив, що дозволяє знижувати вплив на довкілля та підвищувати їх ефективність. Наприклад, використання мікроелементів у добривах дозволяє зменшити їх вплив на навколишнє середовище, а системи точного землеробства дозволяють ефективно розподіляти добрива в залежності від потреб культури.

У загальному, ринок мінеральних добрив продовжує рости, проте він також зазнає викликів, пов'язаних з енергетичними витратами, зменшенням

родовищ та екологічними проблемами. Розвиток нових технологій та використання спеціалізованих добрив можуть допомогти зменшити ці виклики та забезпечити стійкий розвиток ринку мінеральних добрив у майбутньому.

Окрім того, на ринку мінеральних добрив спостерігається збільшення конкуренції між виробниками з різних країн, що призводить до зниження цін на добрива та підвищення якості продукції. Деякі країни мають значні запаси родовищ мінеральних добрив та активно розвивають виробництво, що призводить до збільшення їхньої частки на світовому ринку.

Також стали популярними мікродобрива, які містять невеликі кількості мінеральних елементів, необхідних для росту рослин, і вони можуть бути використані у всіх видах сільськогосподарських культур. Ці добрива дозволяють економити час і зусилля на додаткових заходах щодо обробки ґрунту і допомагають забезпечити рівномірний ріст рослин.

Загалом, світовий ринок мінеральних добрив залишається активним та розвивається швидкими темпами. Виробники продовжують шукати нові рішення для зменшення впливу на довкілля та забезпечення стійкого розвитку ринку. Однак, важливо забезпечити баланс між попитом та пропозицією, щоб забезпечити стійкий розвиток аграрного сектору.

Загалом, світовий ринок мінеральних добрив у період з 2019 по 2023 роки відзначався коливанням попиту та цін на добрива через значного впливу пандемії COVID-19 на світову економіку та сільське господарство. Попри тимчасові труднощі, відбувається загальний ріст попиту на мінеральні добрива, що обумовлено збільшенням площ під посівами та зростанням населення.

Проте, проблеми забезпечення постачання та підвищення цін на добрива можуть стати факторами, які обмежать розвиток галузі сільського господарства. Водночас, розвиток нових технологій та підходів до вирощування рослин можуть допомогти знизити залежність від мінеральних добрив та покращити екологічні показники сільського господарства.

2.2. Місце України на світовому ринку мінеральних добрив

Українська хімічна промисловість (у т. ч. виробництво мінеральних добрив) залишилась Україні у спадок від хімічного комплексу Радянського Союзу. Необхідно зазначити, що багато підгалузей хімічної промисловості мали загальносоюзне значення. В Україні знаходилася лише частина вертикальної структури виробничої кооперації. Частина галузей, які випускали кінцеві продукти з напівфабрикатів і сировини, котрі виробляли в інших республіках СРСР, одразу після розпаду Союзу були поставлені у важкі економічні рамки, через що підприємства стали банкротами й змінили власника. Більш стійкими виявилися підприємства, що використовували базу українського походження (гірничо-збагачувальні комбінати, коксохімічні заводи), найбільш розвинені технологічно, а також такі, де відбувається глибока переробка хімічних продуктів, випускається широкий спектр готової продукції, у тому числі підприємства – виробники добрив. Завдяки тому, що заводи виробляли не тільки добрива, а й інші хімічні продукти, використовуючи при цьому відносно дешеву сировину українського та російського походження, теоретично жодне підприємство не могло бути збитковим, однак нині майже всі виробники перебувають у приватній власності.

Хімічні підприємства України територіально розміщені в різних регіонах, що дозволяє їм не конкурувати між собою, однак робить їх природними монополістами в регіоні [26, с. 111].

Україна має значні природні ресурси, які можуть бути використані для виробництва мінеральних добрив [27, с. 83]. Вона має великі запаси калійних солей, фосфоритів та інших сировинних матеріалів, які є основою для виробництва добрив. Крім того, Україна має потужний комплекс залізничних та морських транспортних мереж, які дозволяють ефективно транспортувати мінеральні добрива з виробництва до експортних портів.

Найбільшими українськими виробниками добрив є:

- № 1 Холдингова група Ostchem. Виручка, млн. грн.: 13454,48. Продукція: Аміачна селітра, карбамід, аміак, вапняно-аміачна селітра, карбамідно-аміачна суміш (КАС), калієва селітра, натрієва селітра, сульфат амонію.
- № 2 ПАТ «Одеський припортовий завод». Виручка, млн. грн.: 5228,80. Продукція: Аміак, карбамід.
- № 3 «ДніпроАзот». Виручка, млн. грн.: 5245,34. Продукція: азот газоподібний, аміак водний технічний (аміачна вода), аміак газоподібний, аміак рідкий технічний, двоокис вуглецю рідкий, карбамід, кисень газоподібний.
- № 4 «Украгрохімхолдинг». Виручка, млн. грн.: 245,92. Продукція: суперфосфат, добриво рідке суспензійне, фосфогіпс, тукосуміші.
- № 5 «Хімдивізіон». Виручка, млн. грн.: 285,38. Продукція: сульфат калію, кальцієва селітра гранульована, розчин кальцієвої селітри, кислота азотна неконцентрована, антиожеледний реагент, КАС, рідкі комплексні добрива.
- № 6 «Сумихімпром». Виручка, млн. грн.: 1819,41. Продукція: фосфорні мінеральні добрива, високоефективні мінеральні добрива «Суперагро», суперфосфат амонізований, амофос, діамонійфосфат, двоокис титану, сульфат заліза.
- № 7 «Укртехнофос». Виручка, млн. грн.: 10-25. Продукція: карбамідно-аміачні суміші (КАС), незамерзаючі, з низьким вмістом вільного аміаку, збагачені макро- і мікроелементами; рідкі комплексні добрива, повністю розчинні, збагачені фізіологічно активними речовинами, мікроелементами.
- № 8 ТОВ «Мінерал-груп». Виручка, млн. грн.: 20-50. Продукція: гранульоване азотно-сірчане добриво.
- № 9 ТОВ «Смілянська агрохімічна компанія». Продукція: карбамідно-аміачні суміші (КАС), незамерзаючі, з низьким вмістом вільного аміаку, збагачені макро- і мікроелементами; рідкі комплексні добрива, повністю

розчинні, збагачені фізіологічно активними речовинами, мікроелементами.

- № 10 ТОВ «Інфоазот». Виручка, млн. грн.: 10-25. Продукція: аміачні розчини [28].

Український агробізнес останніми роками стабільно збільшував обсяги використання мінеральних добрив. У фізичному обсязі використання мінеральних добрив протягом 2018-2021 рр. зросло від 2150,6 тис. тон до 2584,1 тис. тон, тобто на 433,5 тис. тон (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Унесення мінеральних добрив у поживних речовинах на підприємствах України

	2018	2019	2020	2021
Унесено під урожай звітного року, тис. тонн	2150,6	2142,5	2488,7	2584,1
Азотних (N)	1404,9	1467,5	1716,1	1769,9
Фосфорних	410,3	367,2	367,2	450,8
Калійних	335,4	307,8	307,8	363,4
Унесено під посіви сільгоспкультур, тис. тонн	2147,4	2138,5	2483,9	2579,5
Удобрена площа, тис. га	16079,3	16370,1	16378,0	16732,1
Частка удобреної площі, %	91	91	93	92
Унесено на 1 га, кг				
Удобреної площі	134	131	152	154
Посівної площі	121	119	141	142

Джерело. Складено автором за даними Державної служби статистики України [30].

В умовах можливого ресурсного дефіциту мінеральних добрив для агробізнесу одним із напрямів виходу з кризової ситуації може стати перехід на науково обґрунтовані сівозміни й оптимізацію мінерального живлення рослин із використанням технологій точного землеробства [31].

Останніми роками через зростання ціни природного газу хімічні підприємства досить суттєво зменшили виробництво мінеральних добрив. Нинішні обсяги виробництва мінеральних добрив не задовольняють навіть мінімальних потреб аграрного сектору (табл. 2.3):

Таблиця 2.3

**Виробництво окремих видів хімічних речовин і хімічної продукції
промисловими підприємствами України**

Хімічна продукція	Код продукції за ННП	2018	2019	2020	2021
Аміак безводний, тонн	20.15.10.75	801238	1502098,4	2303597,1	2109609,8
Добрива азотні мінеральні чи хімічні, н.в.і.у., тонн	20.15.39.90	10259	19473,8	20887,0	21036,4
Добрива мінеральні чи хімічні з вмістом трьох поживних елементів: азоту, фосфору та калію (крім у таблетках, подібних формах або упаковках вагою 10 кг і менше)	20.15.71.00	88386	127212,2	к/с	к/с
Добрива мінеральні чи хімічні з вмістом двох поживних елементів: фосфору та калію (крім у таблетках, подібних формах або упаковках вагою 10 кг і менше)	20.15.75.00	6859	23532,5	к/с	к/с
Добрива мінеральні чи хімічні в таблетках, формах чи упаковкою вагою 10 кг і менше	20.15.79.30	583	485,6	1004,7	к/с
Добрива інші, н.в.і.у	20.15.79.80	148,7	58,3	к/с	к/с
Добрива тваринного чи рослинного походження	20.15.80.00	261,6	238,2	443,3	410,1

Джерело. Складено автором за даними Державної служби статистики України [32].

Примітка. к/с – дані не оприлюднюються.

Україна є однією з провідних країн виробників та експортерів мінеральних добрив. Зокрема, Україна є світовим лідером у виробництві та експорті калійних добрив.

Проте, український ринок мінеральних добрив також є великим імпортером продукції. Найбільші постачальники мінеральних добрив в Україну – це Білорусь, Латвія та Казахстан.

Основний обсяг мінеральних добрив, що використовує український аграрний сектор — це їх імпорт.

У 2018 р. обсяг експорту добрив не перевищував 100 млн доларів, тоді як їх імпорт становив близько 1 млрд доларів. У 2019 р. експорт мінеральних добрив України почав зростати. Імпорт мінеральних добрив у 2021 р., порівняно з 2020 р., зріс на 97,7% — до 1,66 млрд. доларів. При цьому, експорт також збільшився на 65% (до 622,5 млн. доларів) (дані табл. 2.4). Це свідчить про те, що міндобрива іноземного виробництва користуються значно більшим попитом в Україні. А у 2022 р. через війну з росією різко знизились і експорт, і імпорт.

Таблиця 2.4

Зовнішня торгівля України мінеральними добривами

Рок и	Експорт			Імпорт		
	тис. доларів	у % до попередньо го року	у % до загально го обсягу	тис. доларів	у % до попереднього року	у % до загального о обсягу
2018	70393,2	54,5	0,1	973568,7	86,4	1,7
2019	224855,6	319,4	0,4	1197688,6	123,0	2,0
2020	377391,0	167,8	0,8	841614,6	70,3	1,5
2021	622524,5	165,0	0,9	1664149,9	197,7	2,3

Продовження таблиці 2.4

Роки	Експорт			Імпорт		
	тис. доларів	у % до попереднього року		тис. доларів	у % до попереднього року	
2022	170212,0	27,3	0,4	799313,2	48,0	1,4

Джерело. Складено автором за даними Державної служби статистики України [30].

Через затримання у ланцюгу постачання внаслідок повномасштабного вторгнення і наслідків пандемії вперше за кілька десятиліть виникли проблеми з виробництвом мінеральних добрив. Водночас добрива традиційно є важливим елементом сучасного високо інтенсивного агропромислового виробництва, що є гарантом продовольчої безпеки держави.

Для розвитку виробництва та експорту мінеральних добрив в Україні необхідні подальші інвестиції в технології та інфраструктуру, а також покращення умов для бізнесу та інвесторів. Також важливим є розвиток внутрішнього ринку мінеральних добрив в Україні, що може зменшити потребу в імпорті цих продуктів та сприяти розвитку аграрного сектору країни [34, с. 36].

Тому сьогодні основні зусилля держави й бізнесу слід спрямувати на відновлення та збереження виробництва мінеральних добрив на вітчизняних хімічних підприємствах. Для забезпечення конкурентоспроможної собівартості виробництва мінеральних добрив потрібно, перш за все, відновити та розширити пошук нових родовищ і збільшення видобутку природного газу. Також доцільно спрямувати інвестиції в проєкти виробництва біогазу. Також найефективнішою може стати інноваційно-інвестиційна модель концесії, за якої вітчизняні хімічні підприємства можуть стати інвесторами в газовидобувній галузі економіки.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ

На сьогоднішній день на світовому ринку мінеральних добрив спостерігається декілька проблем, які впливають на його розвиток:

1. Збільшення витрат на виробництво. Виробництво мінеральних добрив потребує значних витрат на енергію, сировинні матеріали та транспортування. За останні роки ці витрати значно зросли, що призвело до зростання вартості виробництва добрив.
2. Зміни клімату та екологічні проблеми. Виробництво мінеральних добрив пов'язане з великими викидами вуглекислого газу та інших шкідливих речовин. Це веде до зміни клімату та забруднення навколишнього середовища. Ці проблеми стають все більш актуальними та вимагають пошуку нових екологічно чистих технологій виробництва добрив.
3. Конкуренція на ринку. Світовий ринок мінеральних добрив досить конкурентний, існує велика кількість виробників та постачальників. Це призводить до падіння цін на продукцію та скорочення прибутків для виробників.
4. Застаріла технологія. Багато виробничих підприємств використовують застарілі технології виробництва добрив, що зменшує їхню ефективність та збільшує витрати на виробництво.
5. Різноманітність попиту. Попит на мінеральні добрива залежить від багатьох факторів, таких як погода, зміна технологій в сільському господарстві, економічні умови в країнах-імпортерах. Це може призвести до значних змін в попиті на добрив та складнощів для виробників визначити оптимальну кількість виробництва.
6. Питання безпеки. Виробництво мінеральних добрив пов'язане з питаннями безпеки, особливо в контексті транспортування та зберігання великих обсягів небезпечних речовин.

7. Політична нестабільність. Політична нестабільність та конфлікти в країнах-виробниках можуть призвести до зупинки або скорочення виробництва мінеральних добрив, що в свою чергу вплине на доступність та ціни на ці продукти.
8. Неприятливий вплив мінеральних добрив на навколишнє середовище.
9. Соціальна відповідальність. Виробництво мінеральних добрив може мати негативний вплив на місцеву економіку та соціальну сферу, зокрема на здоров'я людей та довкілля. Тому компанії, які займаються виробництвом мінеральних добрив, повинні враховувати ці аспекти та брати на себе відповідальність за наслідки своєї діяльності.

Причини несприятливого впливу мінеральних добрив на навколишнє середовище:

1. Недосконалість організаційних форм: технології виробництва, транспортування, зберігання, змішування і внесення мінеральних добрив.
2. Недосконалість якості мінеральних добрив, їх хімічних, фізичних і механічних властивостей.
3. Порушення технології застосування мінеральних добрив та недотримання оптимального співвідношення елементів живлення. Порушення оптимізації живлення рослин макро- і мікроелементами призводить до різних захворювань рослин, погіршення якості рослинницької продукції та нагромадження в ній нітратів.
4. Забруднення атмосферного повітря газоподібними продуктами добрив.
5. Зміна мікробіологічної діяльності ґрунту.
6. Надходження елементів мінеральних добрив з ґрунту у підґрунтові води або з поверхневим стоком у природні водоймища, що призводить до евтрофікації водойм та до забруднення питної води.

Насамперед основна проблема сьогодні для агробізнесу в тому, що ціни на добрива демонстрували ріст майже весь 2021 рік. А тому досить складно спрогнозувати власні витрати й перспективу для підприємства. Зокрема, азотні добрива подорожчала у майже три рази. Якщо аміачна селітра ще у жовтні 2021

коштувала близько 8 тис. гривень за 1 т, то на початок 2022 вже майже 22 тис. Аналогічно на карбамід ціна раніше становила 9 тис. гривень за 1 т, а тепер — близько 27 тис. До того ж тенденція підвищення цін усе ще зберігається [31].

Крім високих цін на мінеральні добрива проблемою є також ціна газу. Варто розуміти, що для більшості вітчизняних агропідприємств ціна газу понад 20 тис. гривень за 1000 м³ уже є економічно не вигідною. Зокрема, за досушування кукурудзи чи опалювання на виробництві овочів у теплицях собівартість продукції може значно перевищити нинішній економічно допустимий поріг прибутковості.

Загалом, розвиток світового ринку мінеральних добрив залежить від багатьох факторів та вимагає зусиль для забезпечення екологічності та ефективності виробництва, підвищення безпеки та зменшення витрат.

Мінеральні добрива завжди були і нині залишаються для багатьох господарств досить важливою складовою забезпечення високоефективного аграрного виробництва. Тому від стану справ на ринку і його кон'юнктури залежать перспективи розвитку агробізнесу [35].

Україна, як один з провідних виробників мінеральних добрив, має можливість активно приймати участь у формуванні та розвитку світового ринку, але це вимагатиме вирішення внутрішніх проблем в галузі та відповідального ставлення до екології та соціальної відповідальності.

Крім того, Україна повинна враховувати тенденції розвитку світового ринку мінеральних добрив та забезпечувати високу якість своєї продукції, щоб конкурувати з іншими країнами-виробниками. Також необхідно розвивати інноваційні технології та підвищувати ефективність виробництва, щоб знизити витрати та підвищити якість продукції.

Україна має певні переваги на світовому ринку мінеральних добрив, зокрема високу якість своєї продукції та природні багатства, але для досягнення успіху на цьому ринку необхідно здійснювати системні реформи в галузі, забезпечувати ефективну державну підтримку та використовувати інноваційні підходи у виробництві.

Перспективи розвитку світового ринку мінеральних добрив можна розглядати з декількох точок зору:

1. Ріст попиту. Попит на мінеральні добрива зростає внаслідок збільшення площі сівозмін, на яких використовуються рослинні залишки для відновлення гумусового шару, а також збільшення населення світу та збільшення його вимог до якісної та безпечної їжі.
2. Зростання виробництва. Виробництво мінеральних добрив зростає внаслідок розвитку технологій та впровадження нових підходів у виробництві. Це дозволяє знизити витрати на виробництво та підвищувати якість продукції.
3. Зміни у складі споживачів. За останні роки споживачі мінеральних добрив змінилися: зростає кількість країн, що розвиваються та збільшують споживання мінеральних добрив.
4. Політичні та економічні фактори. Політичні та економічні фактори можуть впливати на світовий ринок мінеральних добрив. Наприклад, збільшення мит на імпорт мінеральних добрив може знизити попит на них у деяких країнах.
5. Розвиток нових технологій. Розвиток нових технологій, таких як роботизація та автоматизація в сільському господарстві, може змінити спосіб використання мінеральних добрив та їх попит.

Ринок добрив стає надзвичайно популярним, оскільки вони мають вирішальне значення для збільшення продуктивності сільськогосподарських культур, надаючи культурам життєво важливі поживні речовини, такі як азот, фосфат, калій та інші. Попит на добрива, особливо в сільськогосподарському секторі, швидко зріс через зростання споживання продуктів харчування, викликаного зростанням населення.

Крім того, індустрія добрив фрагментована, з численними підприємствами з виробництва добрив, що діють у всьому світі. Учасники галузі створюють спільні підприємства та стратегічні альянси, оскільки добрива підвищують врожайність сільського господарства.

Світовий ринок агрохімікатів оцінюється в 235,2 млрд доларів США в 2023 році і, за прогнозами, зростатиме зі швидкістю 3,7% між 2023 і 2028 роками [37, с. 223].

Коли геополітика зустрічається з ринками добрив, справи, як правило, стають нерівними для добрив. За останні пару років саме це і сталося, коли напруженість досягла піку після вторгнення в Україну [38].

До серпня 2020 року спалах Covid паралізував ланцюжки поставок у всьому світі, тоді як споживання зберігало свої нормальні темпи. Така ситуація призвела до рекордно високих цін на сировинні товари в деяких випадках. Пізніше, в листопаді, фермери по всьому світу вирішили більше інвестувати в свої поля, що призвело до більш високих показників використання добрив і збільшення світового попиту. До грудня 2021 року вищий попит на добрива та проблеми з виробництвом (і, отже, погана пропозиція) об'єдналися, щоб створити ідеальний шторм, який підштовхнув ціни на добрива набагато вище, до рівнів, небачених протягом досить тривалого часу.

Після досягнення рекордно високих цін ринки добрив почали заспокоюватися, поки російські війська не вторглися в Україну в лютому 2022 року. Оскільки Росія є одним з найбільших постачальників добрив у світі, невизначеність взяла верх, і ціни на добрива встановили нові рекордні максимуми. Згодом ЄС довелося закрити більшу частину своїх потужностей з виробництва азоту внаслідок зростання цін на природний газ, що призвело до сильного обмеження європейських поставок, а також збільшення витрат на виробництво азоту.

Рух цін протягом останніх місяців нагадував динаміки цін у певні періоди минулого. Отже, історія кається сама в собі, або історія римується [38]. Це стає більш очевидним, коли ми досліджуємо історичні тенденції в індексі доступності з плином часу. Хоча споживання добрив постраждало в 2022 році, озирнувшись назад на минуле, можна побачити, що відновлення споживання добрив можливе в деяких регіонах у 2023 році, при цьому ціни на товари

знижуються, а ціни на сировинні товари знаходяться на історично хорошому рівні.

У цілому, світовий ринок мінеральних добрив має перспективи на розвиток у майбутньому, але це буде залежати від ряду факторів. Важливо, щоб виробники та держави розуміли як розвивати ефективні технології виробництва та збільшення якості продукції, а також забезпечувати стабільність на ринку та врегулювання спірних питань між країнами-експортерами та імпортерами мінеральних добрив.

У світі також спостерігається тенденція до розвитку екологічної та сталої агрономії, що може вплинути на попит на мінеральні добрива. Водночас, відбувається перехід до більш інтенсивного використання органічних добрив, а також до використання біологічних методів боротьби зі шкідниками та захворюваннями рослин.

Повномасштабна війна значним чином вплинула на ринок мінеральних добрив в Україні. Втрата виробничих потужностей та логістичних маршрутів, зміна ланцюжків постачання, скорочення прибутку фермерів – все це і не тільки – стало ключовими факторами змін українського ринку мінеральних добрив.

Нові економічні реалії у вітчизняному агробізнесі вимагають пошуку відповідних рішень. Собівартість вирощування врожаю, зокрема, через істотне подорожчання міндобрив зростає, однак ціни на вирощене зерно можна було б назвати смішними, якби не було так сумно. Тому одним із найбільш запитуваних серед українських фермерів є вибір ощадливих і водночас ефективних варіантів для мінерального живлення посівів.

ВИСНОВКИ

Головною тенденцією розвитку світової економіки є зростання обсягів і розмаїтості світогосподарських зв'язків, що супроводжується посиленням економічної взаємозалежності країн світу та глобалізацією. Світовий ринок мінеральних добрив внаслідок специфіки об'єкта торгівлі розвивається як сукупність регіональних ринків.

Ринок мінеральних добрив є важливою сферою економіки. В умовах глобалізації й росту світового попиту на продукцію рослинництва й тваринництва, збільшення прибутків від сільськогосподарського виробництва створюються передумови для підвищення рівня поживання мінеральних добрив.

В умовах досить інтенсивного розвитку світового аграрного виробництва зростають обсяги використання мінеральних добрив, що суттєво підвищує попит на них.

Ринок мінеральних добрив формується на основі виробництва азотних, калійних та фосфорних добрив. Ситуація на даних ринках, за наявності певних загальних рис, різниться, насамперед, залежно від ролі, яку вони відіграють у живленні сільськогосподарських культур, та від самого процесу виробництва добрив.

Структура виробництва мінеральних добрив в Україні має такий вигляд: домінують азотні добрива — карбомід і аміачна селітра — 68 і 27%, серед фосфорних добрив першість посідає гранульований суперфосфат, серед комплексних добрив — амофос і діамфос (26 і 73%), серед калійних — сульфат калію, калімагnezія і каїніт (відповідно 40, 32 і 28%).

Сучасний стан розвитку вітчизняного ринку мінеральних добрив вже багато років характеризується досить позитивною динамікою зростання внутрішнього попиту і пропозиції та негативними трендами зменшення частки продукції власного виробництва поряд зі збільшенням їх імпорту. Однією із причин вказаної ситуації є проблеми із забезпеченням сировиною хімічних

підприємств та її досить висока ринкова вартість, зокрема газу. Це безпосередньо знижує як конкурентоспроможність вітчизняного виробництва мінеральних добрив, так і його обсяги, що в подальшому має негативні економічні наслідки для економіки загалом та аграрного сектору зокрема.

В цілому цінова ситуація на вітчизняному ринку мінеральних добрив характеризується значною їх непередбачуваністю та високою волативністю.

Певний вплив на підвищення цін справляє збільшення на ринку частки продукції імпортного походження, що разом із девальвацією національної грошової одиниці спричиняє відповідний тиск на ринку. За цих обставин, враховуючи валютні коливання, як дистриб'ютори мінеральних добрив, так і аграрії опинилися у складній ситуації. З одного боку, в очікуванні подальшого зростання цін є певний ажіотажний попит, що лише підштовхує їх збільшення на ринку, а з іншого, у вітчизняних компаній виникли проблеми із логістикою поставки, а також із забезпеченням газом виробництва. Ці чинники негативно впливають на розвиток вітчизняного ринку мінеральних добрив.

На розвиток як світового, так і українського ринку мінеральних добрив впливають мега-тренди економічного і соціального розвитку, які часто мають різноспрямовані вектори. Так, зростанню попиту сприяють:

- актуальність проблеми продовольчого забезпечення слаборозвинених країн;
- необхідність підтримувати і підвищувати врожайність сільськогосподарських земель, можливості розширення яких вельми обмежені;
- активний пошук відновлюваних джерел енергії та плани розвитку біоенергетики;
- прагнення країн, що розвиваються самостійно переробляти сировинні ресурси та інтегрувати національну економіку в світовий ланцюжок доданої вартості.

Отже, можна зробити висновок, що головними причинами збільшення попиту на добрива виступають зростання населення, зростання доходів та

підвищення якості харчування, в той час як приблизно половина світового виробництва їжі – прямий результат використання добрив.

Таким чином, на тлі зростаючої конкуренції серед світових виробників азотних добрив, фактор завоювання вітчизняного ринку, з одного боку, дозволить українським виробникам зорієнтувати частину виробничих потужностей на внутрішній ринок, з іншого боку – знизити залежність української аграрної галузі від постачальників імпортової азотної продукції. Традиційно імпортозалежними залишаються ніші фосфорних і калійних добрив.

Вітчизняні виробники цих добрив залежні від постачальників сировини і не в силах конкурувати з ціновими пропозиціями основних країн-експортерів, насилу закриваючи незначну частину потреб українських господарств. Отже, варто зазначити, що українські добрива на світовому ринку представляють 10 найбільш великих виробників та більш дрібні підприємства. Проте зниження експорту українських добрив, обумовлене проблемами у функціонуванні даної галузі, негативно відображається на конкурентоспроможності вітчизняної продукції. Неминуче посилення конкуренції потребує від виробників заходів щодо підвищення ефективності. Потужності, які вже багато років працюють, не можуть не мати морального зносу. Масштабна модернізація неминуча, тому що нові продукти і спеціальні добрива повинні будуть відповідати тим вимогам майбутнього, які вже сьогодні можна передбачити.

У цілому, розвиток вітчизняного ринку мінеральних добрив стримує відсутність відповідної фінансово-матеріальної бази; кадровий персонал не готовий до копіювання західних моделей, недосконалість відповідних національно-державних умов та законодавчої бази. Тому вітчизняний ринок мінеральних добрив, з метою нарощування виробництва та експорту продукції, потребує реорганізації основних видів діяльності (позитивної зміни кількісно-якісних параметрів маркетингової діяльності, сфери виробництва та зв'язків з постачальниками сировини, транспортної діяльності та сфери збуту), а також інтенсивного розвитку додаткових видів діяльності (розвитку

експортоорієнтованих фінансових послуг, внутрішньо-корпоративної інтеграції та міжкорпоративного співробітництва, створення і активного використання торгової марки). Такий підхід до реорганізації галузі означатиме використання науково обґрунтованої конкурентної стратегії, яка реалізується у свідомому формуванні міжнародної конкуренції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стецишин П. О., Пиндус В. В., Стецишин П. О., Рекутенко В. В. Основи органічного виробництва. Вінниця: Нова Книга, 2011. 552 с
2. Savci S. An Agricultural Pollutant: Chemical Fertilizer. *International Journal of Environmental Science and Development*. 2012; 3: 73-80.
3. Агропродовольчий комплекс. Огляд ринку мінеральних добрив України та їх зберігання. 2019. URL: <https://www.uvecon.ua/ua/agroprodovolchiy-kompleks-oglyad-rinku-mineralnih.html> (дата звернення: 02.02.2023)
4. Що таке мінеральні добрива. Агро-блог. 2021. URL: https://lnzweb.com/blog/Shcho_take_mineral%CA%B9ni_dobryva (дата звернення: 02.02.2023)
5. Господаренко Г. М. Агрохімія: підручник / Г.М. Господаренко. К.: Аграрна освіта. 2013. 406 с.
6. Шевчук М. Й., Веремеєнко С. І., Лопушняк В. І. Агрохімія. Добрива та їх вплив на продуктивність ґрунту Ч. II. Луцьк. Надстир'я. 2012. 438 с.
7. Литвиненко П. О. Кон'юнктура сучасного світового ринку продукції хімічної промисловості. Актуальні проблеми міжнародних відносин : збірник наукових праць. Київський національний університет ім. Т. Шевченка, Інститут міжнародних відносин. Київ, Україна. Вип. 72, ч. 1. С. 235–242.
8. Сметана В.В.Світова торгівля мінеральними добривами та її вплив на вирішення продовольчої проблеми. К.: Таксон. 1999. 76с.
9. Сметана В. Світовий ринок мінеральних добрив: реалізація конкурентних переваг виробників. Вісник КНУ імені Тараса Шевченка. Серія "Економіка". К.: ВПЦ "Київський університет". 2001. Вип. 50. С.73-75.
10. Агроекологічна оцінка мінеральних добрив та пестицидів. В.П.Патика, В.М.Макаренко, Л.І.Моклячук, Л.П.Середа та ін. К.: Основа. 2005. 300 с.

11. Приступлюк В.В. Дослідження конкурентоспроможності агропромислової продукції України на світових ринках. В.В. Приступлюк Збірник наукових праць НУВГП. 2016. № 11(33). С. 21-29.
12. Доценко О. Грунтово-екологічні ризики нераціонального застосування добрив. О. Доценко Пропозиція. 2016. № 12. С. 29-32
13. Корчинська О.А. Ефективність використання мінеральних добрив : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.07.02 «Економіка сільського господарства і АПК» / О.А. Корчинська. К., 2000. 20 с.
14. Кучер Л. Економіка застосування мінеральних добрив. Л. Кучер Пропозиція. 2016. № 12. С. 8-16
15. Тарасова І.І. Дослідження та аналіз тенденцій світового ринку мінеральних добрив. Видавництво Освіта і наука s.r.o. 2012. URL: http://www.rusnauka.com/33_PRNIT_2012/Economics/2_119811.doc.htm (дата звернення: 21.04.2023)
16. Braun H. J., Atlin G., Payne T. Climate change and crop production. London, 2010. CABI.
17. Дорогунцов С. І. Проблеми природокористування і шляхи їх вирішення. С.І. Дорогунцов, О.О. Гаца Трибуна. 1995. № 7–8. С. 32–33.
18. Brown L. Many Countries Reaching Diminishing Returns in Fertilizer. URL: <http://www.resilience.org/stories/2014-01-09/many-countries-reachingdiminishing-returns-in-fertilizer-use>. (дата звернення: 21.04.2023)
19. IFASTAT. URL: <https://www.ifastat.org/databases/plant-nutrition> (дата звернення: 02.05.2023)
20. Міжнародна асоціація виробників мінеральних добрив (IFA). URL: <https://www.fertilizer.org/> (дата звернення: 02.05.2023)
21. ТОП-10 найбільших виробників мінеральних добрив у світі. Агроном. URL: <https://www.agronom.com.ua/nazvano-top-10-najbilshyh-vyrobnykiv-mineralnyh-dobryv-u-sviti/> (дата звернення: 02.05.2023)
22. FAOSTAT. URL: <https://www.fao.org/faostat/en/#home> (дата звернення: 02.05.2023)

23. Trade Data Monitor. URL: <https://www.tradedatamonitor.com/> (дата звернення: 03.05.2023)
24. Global Market Analysis, Modeling Team. Impacts and Repercussions of Price Increases on the Global Fertilizer Market. USDA. 2022. 9 p.
25. Sourasis Bose. Fertilizer makers in for another slow quarter as demand wilts. Reuters. 2023. URL: <https://www.reuters.com/markets/commodities/fertilizer-makers-another-slow-quarter-demand-wilts-2023-02-15/> (дата звернення: 03.05.2023)
26. Казакова І.В. Особливості формування світового та вітчизняного ринків мінеральних добрив. І.В. Казакова Економіка і прогнозування. 2015. С. 104-118.
27. Сметана В. Глобалізація ринку мінеральних добрив: місце України. Україна у світовому економічному просторі: Наукове видання. К.: Таксон. 2000. С.82-95.
28. Топ-10 найбільших українських виробників добрив. Agravery. URL: <http://agravery.com/uk/posts/show/top-10-najbilsih-ukrainskih-virobnikiv-dobriv> (дата звернення: 03.05.2023)
29. Кучер А.В. Організаційно-економічні аспекти застосування мінеральних добрив в аграрних підприємствах / А.В. Кучер, Л.Ю. Кучер // Наук. вісник ЛНУВМБ імені С.З. Гжицького. Сер. «Екон. науки». – 2014. – Т. 16. № 1 (58). Ч. 1. С. 304–309.
30. Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 03.05.2023)
31. Кернасюк Ю. Глобальна енергетична криза і ринок добрив. Агробізнес сьогодні. 2022. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/23974-hlobalna-enerhetychna-kryza-i-rynok-dobryv.html> (дата звернення: 03.05.2023)
32. Виробництво промислової продукції за видами. Державна служба статистики України. URL:

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/pr/vr_rea_ovpp/vr_rea_ovpp_u/arh_vppv_u.html. (дата звернення: 03.05.2023)

33. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/> (дата звернення: 03.05.2023)

34. Калінчик М.В. Економічне обґрунтування норм внесення мінеральних добрив залежно від цін на ресурси та продукцію / М.В. Калінчик, М.М. Ільчук, М.Б. Калінчик. К.: Нічлава. 2006. 44 с.

35. Кернасюк Ю. Ринок мінеральних добрив. Агробізнес сьогодні. 2018. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/10772-rynok-mineralnykh-dobryv.html> (дата звернення: 04.05.2023)

36. Герасименко А. Ринок міндобрив 2021 — виклики та прогнози. Kurkul.com. 2021. URL: <https://kurkul.com/spetsproekty/965-rinok-mindobriv-2021-vikliki-ta-prognozi> (дата звернення: 04.05.2023)

37. Global Agrochemicals Market by Type (Fertilizers, Pesticides), Crop Type (Cereals & Grains, Oilseeds & Pulses, Fruits & Vegetables), Fertilizers Type, Pesticide Type (Insecticides, Herbicides, Fungicides, Nematicides) and Region - Forecast to 2028. 2023. 375 p.

38. Bruno Fonseca Fertilizer Outlook. Rabobank. 2022. URL: https://research.rabobank.com/far/en/documents/894300_Rabobank_Fertilizer-Outlook_Fonseca_Nov2022.pdf (дата звернення: 04.05.2023)

Відгук керівника випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи
здобувачки вищої освіти Державного податкового університету групи МЕБ-19-1
Мизовець Олександри Романівни

На тему: «Світовий ринок мінеральних добрив: сучасний стан, тенденції, перспективи розвитку», поданої на одержання першого (бакалаврського) рівня освіти за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»

У сучасних умовах розвитку міжнародних економічних взаємовідносин, швидкої зміни споживчих переваг, зростання кількості населення особливого значення набуває забезпечення високої продуктивності і врожайності сільськогосподарських культур. Досягнення зазначених вимог неможливе без використання мінеральних добрив. Надмірне використання ґрунтів, зміни клімату та інші фактори призводять до зменшення родючості ґрунтів і земельної деградації. Мінеральні добрива можуть бути використані для відновлення родючості ґрунтів і покращення їхнього стану.

Мінеральні добрива є предметом світової торгівлі, існує значна конкуренція між країнами та виробниками на світовому ринку. Розуміння тенденцій, динаміки попиту та пропозиції, інноваційних підходів до виробництва та використання мінеральних добрив є важливим для підтримання конкурентоспроможності і здатності країн задовольняти потреби в сільськогосподарських культурах.

Структура даної випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи обґрунтована логікою вирішених задач і дає змогу досить повно розкрити характер дослідження. Можна зробити висновок про те, що авторкою було правильно визначено актуальність теми, мету, напрямки та методи дослідження. Аналіз основних положень випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи дає підставу для висновку про те, що це є закінчена наукова робота, виконана автором на високому теоретичному і практичному рівнях.

Робота включає вступ, три розділи з підрозділами, висновки, список використаних джерел.

Перший розділ роботи присвячено дослідженню теоретико-методологічних засад світового ринку мінеральних добрив. У другому розділі проаналізовано

сучасний стан світового ринку мінеральних добрив та місце України на цьому ринку. У третьому розділі розглянуто проблеми та перспективи розвитку світового ринку мінеральних добрив.

До важливих положень роботи слід віднести теоретичне обґрунтування значення та сучасного стану світового ринку мінеральних добрив, механізму функціонування цього ринку та ролі України на світовому ринку мінеральних добрив.

Поряд з позитивними сторонами дослідження робота має певні недоліки, а саме, автором недостатньо використано метод порівняння і функціональних зв'язків та залежностей.

На підставі викладеного, пропонується оцінити випускну кваліфікаційну (дипломну) роботу Мизовець Олександри Романівни на «відмінно» 90 А.

Керівник випускної кваліфікаційної
(дипломної) роботи

Завідувач кафедри міжнародних економічних
відносин Державного податкового університету,
доктор економічних наук, професор

Н. В. Стежко

Висновок кафедри про випускну кваліфікаційну (дипломну) роботу

Випускна кваліфікаційна (дипломна) робота здобувачки вищої освіти Мизовець Олександри Романівни після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри, протокол від «10» 05.2023 № 18 допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри міжнародних економічних відносин,
доктор економічних наук, професор

Н.В. Стежко

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну бакалаврську роботу

здобувачки вищої освіти Державного податкового університету

Мизовець Олександри Романівни

Світовий ринок мінеральних добрив: сучасний стан, тенденції, перспективи розвитку.

Актуальність теми. Сільськогосподарська сфера вимагає ефективних методів підживлення рослин для забезпечення продуктивності та якості врожаю. Мінеральні добрива є важливою складовою системи рослинного виробництва, оскільки вони постачають необхідні рослинам макро- та мікроелементи для їхнього росту, розвитку і здоров'я. Вивчення динаміки світового ринку мінеральних добрив, новітніх технологій у виробництві та застосуванні мінеральних добрив, а також розуміння впливу на довкілля допомагають розробляти стратегії для сталого розвитку сільського господарства.

Наукова новизна даної роботи полягає у зростанні світового населення, а отже, і у збільшенні попиту на продовольство, що, своєю чергою, вимагає ефективного використання мінеральних добрив для забезпечення достатнього харчування.

У роботі обґрунтовано висновки та прогнози щодо сучасного стану і перспектив розвитку світового ринку мінеральних добрив. Отже, тема бакалаврської роботи є досить актуальною та значущою.

Якість проведеного аналізу проблеми, та табличного матеріалу. На достатньо високому рівні для такого роду наукових робіт здійснено дослідження даної теми роботи. Необхідність сталого розвитку світового ринку мінеральних добрив є частиною ефективного піднесення економіки країн, тому його аналіз є важливою темою для дослідження. Текстовий та табличний матеріал містить поглиблену інформацію досліджуваної теми. Були коректно підібрані методи та методики, що відповідають умовам дослідження. Структура роботи повністю відповідає завданню з підготовки бакалаврського наукового дослідження.

Обґрунтованість пропозицій і висновків та їх практична цінність. Після аналізу світового ринку мінеральних добрив, стає зрозумілим, що цей ринок є важливою сферою економіки. Зростання населення, доходів та підвищення якості харчування – головні причини збільшення попиту на добрива, в той час як приблизно половина світового виробництва їжі – прямий результат використання добрив.

До недоліків роботи можна віднести те, що у світі спостерігається тенденція до розвитку екологічної та сталої агрономії, що може вплинути на попит на мінеральні добрива. Водночас, відбувається перехід до більш інтенсивного використання органічних добрив, а також до використання біологічних методів боротьби зі шкідниками та захворюваннями рослин.

Загальний висновок і оцінка роботи. У даній роботі було детально розкрито проблематику обраного напрямку, описано наявні проблеми та

надано практичні рекомендації щодо їхнього вирішення. На підставі викладеного можна зробити висновок, що бакалаврська кваліфікаційна робота виконана у відповідності з завданням та з дотриманням всіх вимог. Робота заслуговує оцінки «відмінно», а її авторка Мизовець Олександра Романівна – присвоєння кваліфікації бакалавра з міжнародних економічних відносин.

Рецензент д.е.н., професор,
завідувач кафедри економіки,
підприємництва та економічної безпеки

Л.В. Слюсарева
(підпис, М.П)

« 10 » 05

2023 р.

Навчально-науковий інститут економічної безпеки та митної справи

Кафедра міжнародних економічних відносин

ДОВІДКА
про перевірку курсової/випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи на
академічний плагіат

П. І. Б. автора роботи

Мизовець Олександра Романівна

Курс/група _____ МЕБ-19-1

Тема курсової/випускної кваліфікаційної (дипломної) роботи

«СВІТОВИЙ РИНОК МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ: СУЧАСНИЙ СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ,
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»

П. І. Б. наукового керівника

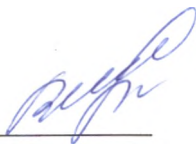
Стежко Н.В.

Дата захисту

12.06.2023

За результатом перевірки оригінальний текст у роботі становить 77,3 %
Відсоток схожості (складається з правомірних запозичень (посилання,
цитування) і неправомірних запозичень (пояснення щодо відсотку тексту,
який не є оригінальним (н/д, стаття або інші роботи автора, які є у базі, але
вони не зазначені в літературних джерелах) 22,7 %, цитат 0,40 %.

Провідний
фахівець

_____

Рябенко М.С.